

ELSE MELBY GRINI

Else ble født Melby:

Født 5. april 1924 på Melby gård

Døpt 18. mai 1924 i Eidsberg kirke

Konfirmert 25. september 1938 i Eidsberg kirke

Foreldrene var Jenny Svenneby 28.1.1893-1971 og

Thorvald Melby 9.12.1879-1945

Else var omgitt av søstrene

Ingrid 29.12.15, Maren 16.7.17 og Signe 21.10.21. Else var yngst og som hun selv sa; «den fjerde skuffelsen» - artig sagt da hun regnet med at faren var skuffet, ikke en eneste gutt på gården!

Else giftet seg den 11. mars 1950 med Hans Grini fra nedre Grini i Hærland. Han var født 23.1.1920 og døde den 26. oktober 2007. De fikk barna Elisabeth Synnøve f. 1957 og John Thorvald f. 1960. Else og Hans var bestyrere på Sandem gård i Rødenes fra 1950-53, forpaktet Kjeserud, prestegården i Hærland fra 1953. Deretter drev Hans Krogstadfossen Sag og Høvleri fram til 1958 sammen med Arve Jensen, Hærland, og Kallak Sag og Høvleri fram til 1996.

Elses familie. Else som var yngst står mellom moren og faren

ELSE FORTELLER

FAMILIEN

Else og søstrene hadde ingen besteforeldre på gården. Bestefar Ole Edvard (Christensen Melby 20.11.1845-27.10.1918) og bestemor Maren Christine født Berg (1851-1882) var forlengst døde. Ole Melby hadde giftet seg for annen gang med Sofie Westerby (1864-1930). Hun fungerte nok ikke som bestemor (selv om hun døde 1930 og jentene kunne hatt en god bestemor), da hun bodde mest på gården Bakkeli i Mysen, gården som bestefar Ole hadde kjøpt da han ville ha et sted til seg selv og den nye kona. Det ble sagt at bestefar Ole var mest på Melby fortsatt, selv om kona bodde på Mysen. Det var nok ikke lett å flytte fra gården. Det var jo der det foregikk alt han hadde vært vant med. Det var vanskelig å løsrive seg. Både Ole og Sofie ligger gravlagt ved Mysen kirke. Thorvald og broren Kristen (1877-1929) fikk altså Sofie Westerby til stemor.

Tante Else fortalte at en av husmennene på Melby hadde sagt følgende: «stemor er også mor – rughalm er også for'». Ganske fast sagt, men Sofie brydde seg ikke særlig mye om de to små guttene. Hun tok seg mest av de barna som hun var tante til. Hun oppfostret flere av dem. Hun hadde jo ikke egne barn. Thorvald var bare 3 år og Kristen var 5 år da moren Maren Kristine døde. Hun var bare 31 år gammel. Så uendelig trist og stor skade det skulle bli for guttene. Det førte til depresjoner for begge to. Thorvald hadde fortalt at han satt på fanget til Sofie bare en gang. Sånn var det nok for Kristen også.

Sofie og Ole Edvard hadde mye selskapelighet på Melby. Når det var mange overnattingsgjester ble guttene plassert hos en av husmennene. Da trengtes soverommene. Else forteller at de var veldig lei av å bli omplassert. «Det var jo halmmadrasser i sengene der de måtte sove. Og det luktet forskrekkelig promp» - sitat fra Thorvald.

LIVET PÅ GÅRDEN

Det ble Thorvald som overtok Melby 1915. Broren Kristen hadde tatt over gården Botten da han giftet seg med Olga Rustad (og fikk 12 barn. Etter Kristens plutselige død 1929 ble det Thorvald som i praksis sørget for at alle 12 barna fikk en god økonomisk oppvekst). Thorvald overtok gården Melby året 1915 – 35 år gammel. Far Ole Edvard døde allerede 1918 – 73 år gammel. Det var altså bare Ingrid 3 år som fikk bli kjent med bestefaren. Maren var bare 1 år.

Da Else vokste opp på gården var det 40 melkekuer og 20 ungdyr i fjøset på Melby. Det var til enhver tid 12 hester, med foler og unghester. En avlshoppe var som regel til stas. Altså kunne det være 6 arbeidshester. Det var 600 da flat jord, og noen havnehager/beiter. Det var 400 da skog. Det var gift sveiser (bolig ligger nede ved hovedveien), en agronom - Alf Lintho - som Else husker godt) - og de hadde tre gårdsgutter. Agronomen hadde fjøset da sveiseren hadde fri – en helg i måneden. Etter konfirmasjonen måtte Else, og de andre jentene, ta del i melkingen. Klokken halv seks på morgen måtte alle være i fjøset. «Det var hardt i tenårene» sa Else, da hun hadde mest lyst til å sove. Mor Jenny var selvfølgelig med å melke i helgene da sveiseren hadde fri. Det var helt nødvendig med 4 som melket. Altså 10 kuer på hver. Dette forandret seg jo etter at melkemaskiner kom på gården etter krigen.

Til Jul ble det slaktet et «nøtslakt» (en okse) og en gris. Den store slaktingen foregikk i første del av desember, da mye kjøtt måtte holde seg ferskt. Det ble også saltet og

hermetisert en god del. Sveiseren hadde kontrakt på en halv gris i året og 3 liter melk pr. dag. Else elsket grisehalen, saltet og kokt. Hvis uheldigvis sveiseren fikk den delen av grisen som halen satt på «ble jeg sur og sint!», fortalte hun. Slaktingen foregikk i bryggerhuset. Hver sommer bodde de i Bryggerhuset. Der var det kjølig da golvet var støpt.

Far Thorvald hadde tatt jobb i Eidsberg Sparebank. Han var ca 20 år da han begynte. Der ble han fungerende banksjef mye av livet. På morgenen klokken 6 hadde han møte ved kjøkkenbordet med gårdsguttene om dagens gjøremål. Da tente han pipa og tok en røk, noe han nesten aldri gjorde ellers. Hen røykte «Hvit pakke» tobakk (som var litt finere og kjøpt på Mysen. Den vanlige kunne kjøpes på Heia !) I slåtten ringte han hjem og gav ordre til gårdsguttene. Det var viktig å vende høyet i riktig tid. Han måtte også ta del sjøl da tørt høy måtte kjøres inn og det kunne haste på grunn av været. Det ble mange høyllass til så mange dyr.

Jeg «ser» lille Else, lita og utrolig kvikk, springende rundt på Melby, med pannelugg og håret til mange kanter. Tykt og flott hår (til skrivende stund juni 2019). Minstejenta som fikk være med når de andre jentene måtte gjøre andre ting – enten være på skolen – eller sitte inne og lære å brodere eller strikke og hekle. Ingrid lærte kniplinger, Maren og Signe var utrolig dyktige til å hekle. Det er ikke tall på heklede sengetepper til alle i familiene. Og flere broderte bunader. Alle var perfeksjonister. Men Else ville i det store og hele ha litt mere robust håndarbeide. (Vi har ikke tall på alle kurs tante Else gikk på i voksen alder. Det har Elisabeth skrevet om til 95 årsdagen).

På St. Hans dagen hadde mor Jenny sin egen tradisjon. Hvert år den 24. juni. Da smurte hun mat og blandet saft på flasker, og tok jentene med til en fast plass, nemlig en fjellknaus som lå mot skogen. Nærmere Svennebyskogen, sitt barndommens rike. Tradisjonen hadde hun hatt siden sin barndom med sin mor Anna Elise. På Svenneby, har jeg inntrykk av, var det nærmeste Else kunne komme himmelen. Hun var mye der. Tok med seg sine ting og gikk langs veien bort dit. Mor Jenny tok også noen snarturer dit; så fort hun hadde en ettermiddag som var ledig, tok hun ettermiddagskaffe der. Hun har sagt «at det var veldig praktisk å finne seg sin mann så nær, da var det lett å ta en tur tilbake til hjemmet en ledig ettermiddag. Alle burde gjøre det», sitat mor Jenny.

En nydelig dag, Else var i 14-15 årsalderen, gikk hun tur langs skogen og havnehagen der, ned til grensen til Ringsby. Der vokste noen spesielt vakre gule blomster. De vokste bare der. Hun plukket en bukett og gikk hjemover. På veien hjem til gården hørte hun Huldre synge så vakkert. Else er fremdeles helt sikker..., og aldri har noen sunget så vakkert siden! (Øistein Heen vet at det var Balderblom som vokste der).

Hjemme på gården var det ca 10 personer som var inne og spiste hver dag. Langbordet, hvor platen er av ett helt stykke av eik, rommet alle ansatte.

Langbordet som nå står på Folkenborg museum

Det var ikke plass til familien, som jo var på 6 personer. Familien sjøl spiste inne i dagligstua. Min svigermor Maren sa at «jentene kunne ikke oppdras med så mange mennesker rundt seg heller. Så de måtte være for seg». Alle spiste samme maten. Det var ingen forskjell på «tjenerne og vi». Langs veggen på kjøkkenet var det en fast benk og langbordet sto foran. Det store langbordet ble gitt til Folkenborg museum. På Folkenborg museum står også en gammel gulvklokke. Det er en opprinnelig Østfoldklokke som senere er brukt som modell, og arkitekt og snekker Mons Løvfald har laget flere slike. Vanskelig å si alder, men jeg kan tenke 1700-tallet. Tante Else og onkel Hans har også en klokke i dagligstua.

KJONA

På museet står også ei Kjone. Et lite tømret hus i to etasjer, som ble brukt til å tørke lin og korn, særlig lin. Huset likner et stabbur. Det ble fyr i underetasjen, røk og varme gjorde gulvet over varmt så kornet, som lå oppe, kunne tørke. Det var bare lufteluker for røken, ingen avløp ellers. Kjona lå på et jorde mot nord, nærme Svennebyjordet. Men tante Else husker ikke at den ble brukt. Den kan nok være fra 1700-tallet eller eldre. Det var mor Jenny Melby som gav disse ting til museet.

Kjona

OPPVASKEN på Melby var et eget kapittel. Oppvaskbaljen var stor og ble kalt «KOKSA». Ingen vet hvorfor. Men det var en balje som rommet mye vann og service. Og det måtte vaskes etter hvert måltid. Det var alltid to tjenestejenter, det var nok i hovedsak disse som vasket opp.

FJØSET på Melby var gammelt og måtte rives for å bygge nytt. Da måtte Else sendes til Svenneby. Årsaken var at fjøset var fullt av lopper. Else ville bare være med, men det endte med at Jenny måtte «avloppe» og bade Else, flere ganger. Så ble det at hun ble sendt avgårde til Svenneby. Hun pakket sakene sine og installerte seg hos bestemor og bestefar, tanter og onkler. Der krøp hun under bordet. Og årsaken var at onklene ertet og tullet så veldig at hun ble lei og gjemte seg. Da besluttet hun at hun fikk heller ta loppene, som klødde fælt, og hun pakket sammen og gikk hjem igjen! Beslutsom jente!

Thorvald hadde en meget god venn som bodde i Os i Rakkestad. De var venner fra militæret. Familien kjørte noen ganger dit og vennens familien kom på besøk til Melby. Men bestefar på Svenneby likte ikke det vennskapet. Ifølge Else sitat: «han var ikke kristelig

nok»!

På 1930-tallet ble det startet en kristelig ungdomsforening på Heia. Der meldte bestefar Hans Petter seg inn som medlem. Dermed ville ingen av jentene på Melby bli medlemmer. Det var for flaut med den gamle mannen. Sagt og fortalt flere ganger av Else! Det fikk være grenser! Det var vanlig at mennene også møtte opp på Kvinneforeningens møter for å høre andakten og å få kaffe. «Alle var med på alt» sa Else. Men jentene likte ikke at bestefar kontrollerte. Heia var jo et lite tettsted med stasjon og butikk. Bedehuset var et sentralt samlingssted. Og det har det fortsette å være også i 2019. Utrolig i våre moderne tider med mange aktiviteter og muligheter.

KAAEN MØLLE OG SAGBRUK

ligger like innenfor grensen til Rakkestad. Bare 3-4 km fra Melby. Dit ble det kjørt korn for å males. Else husker det godt og fortalte om det. Det var alltid så artig å få være med på lasset. Der på Kaaen var det grovmaling. Hvis de skulle ha finmalt mel til mat måtte de kjøre kornet til Brattfoss mølle. Mysen kornsilo åpnet senere, så etterhvert ble alt korn kjørt dit. Kaaen mølle er nå i 2019 fullt restaurert - også med sagbruket. Jeg har kjørt tur med tante Else og hun var tenksom og imponert. Rart å komme tilbake til barndommen.

Kaaen mølle og sagbruk

HEEN SKOLE

Else gikk på Heen skole. Skoleveien tok ca en halv time og hun gikk mest sammen med Signe, som var tre år eldre. Jeg ser Else dansende på skoleveien. I første og andre klasse gikk de annenhver dag. Ingrid og Maren var jo størst og gikk mest for seg. I utkanten av skoleplassen ligger en fjellknaus som var som en stol. Her fikk den som hadde bursdag sitte, og Else og venninnene hadde lekestue der i hvert friminutt, og særlig i store fri. Frøken Austad var alles lærerinne for småtrinnet. Hun bodde i annen etasje. Signe Finstad (alles pianolærer) fortalte en artig historie: I store fri var frøken Austad oppe hos seg selv, hadde spist der, og vasket hendene. Av gammel vane slo hun vaskevannet ut gjennom vinduet. Det hun ikke visste var at Ingrid sto rett under og fikk alt vannet i hodet! Det var ikke artig for

Ingrid, og hun måtte gå hjem og skifte. Og så akkurat Ingrid, som var ekstremt pertentelig. Signe gikk i samme klasse som Ingrid og hun lo godt av hendelsen. Ellers var det lærer Hjertaas som var lærer for storetrinnet. Else fikk gå på Skjeberg folkehøyskole, dengang var skolen Fylkesskole. De andre jentene gikk på Dannevig folkehøyskole i Drammen. Maren gikk også på husmorskole Golden i Oslo. En uforståelig tankegang hos far Thorvald var at jentene ikke skulle ha ytterligere utdannelse, de skulle bli flinke husmødre. Men alle jentene hadde gode karakterer. Jeg vet ihvertfall at Maren var særdeles flink og hadde en nydelig håndskrift. Tidene var annerledes. Men førerkort fikk de alle. I 18-års alderen. Da Else skulle ta kjøretimer kostet det kr. 9.- pr. Time!

PÅ NABOGÅRDEN HEEN

var Else titt og ofte innom for å hilse på. Det var artig med så mange gamle på gården. Og det var nok ekstra artig når den lille jenta kom innom. Der var ingen barn, alle ugifte. Hun husker godt alle sammen;

Pauline Sofie – het bare Sofie – var født 1876 og var eldst, Hans Kristian, Anne Kristine (som er Øystein sin farmor, var født 1884), Maren Elise – kalt Lisa og Johan Laurits født 1890. Der var altså 4 ugifte søsken på gården. Anne Kristine giftet seg i Oslo, men Else husker henne godt også. Hun gikk mange ganger innom på Heen på veien til Svenneby.

Når det gjelder den gamle, forlenget forsvunne kirken, eller kapellet, som lå ved Heen, har tante Else påvist hvor den lå dengang (før 1600 tallet), det var funnet store steiner etter kirken på jordet. Altså på samme side som gården Heen ligger, på venstre side av veien fra nord, Det var ingen vei der da, den ble anlagt av Thorvald Melby i hans tid. Altså en gang etter 1915. Hun forteller at på andre siden av fjellet, med minnesteinen, mot gården Svenneby, var kirkegården og der dukket det stadig opp en del rester fra gravene. De er jo borte nå. Men tante Else er helt sikker når hun igjen forteller om plasseringen. Hun har vært med og påvist stedene. Det stemmer da også med professor Christie som har uttalt at «hvis kirken ligger på jordmark, har den også gravrett».

SVENNEBY

Hjemgården til mor Jenny, var bare et par hundre meter borte. Der ventet bestemor Anne Elise (16.9.1866 – 6.3.1944) og bestefar Hans Petter (12.11.1862 – 10.9.1944). Else fikk altså ha mye glede av besteforeldrene på Svenneby til hun var 20 år. Der var onkel Johannes som tok over gården, og der var onkel Johan som dro til Drammen og drev musikkforretning og giftet seg der. MRK tante ELSEs skuespillertalent.: «navnet Johan uttales JoHann, IKKE Joann, som vi sier i Eidsberg» det var viktig når Johan og familien kom! Johannes drev gården sammen med onkel Rolf. Onkel Harald giftet seg med Aslaug Broen, Askim og fikk datteren Gerd (som fikk navnet Raddum) og overtok gården etter at Johannes døde. Rolf giftet seg med Ragna Kolshus. Han fortsatte å jobbe på gården til han ble pensjonist. Else var veldig glad i sin onkel Rolf hele livet. «Han var alltid så snill» sa hun. Rolf fikk ingen barn. På gården var også tante Maia (Marie) som giftet seg på Nygård med Thorleif og fikk datteren Inger, som etterhvert fikk navnet Reinfjord. Tante Thora var også på gården. Hun giftet seg 60 år gammel med sin fetter Ingolf Trømborg, og bodde på Vegarud på Slitu. De fikk ingen barn. Tante Thora Trømborg ble 99 år.

FAR

Else snakket mye om sin far. Hun var nok veldig glad i han. Da guttene på Rud var små, spurte far Thorvald Else mange ganger: «skal vi ta en tur til Rud og hilse på guttene?». Så tok de hest og vogn og kjørte dit. Det var stas for bestefar og tante å leke med guttene. Og Ludvig og Thorvald var glade i bestefaren og tante Else. Tante Else satte, en av gangen, guttene på benken, og tok gutten på ryggen. Tante «Est» løp også rundt i huset og lekte hest, det var alltid populært. Mye av det som tante Else har fortalt av historier har hun også hørt fra sin far. Far Thorvald døde brått 1945. Han er begravet ved Eidsberg kirke. Bisettelse og begravelse ble holdt hjemme på gården – med middag til alle gjestene, begge gangene, store arrangement.

Bestemor Melby bygde hus på Heggan etter at hun ble enke på slutten av 50-tallet. Der ble tante Else og onkel Hans boende også. Bestemor i annen etasje og familien i første. Else giftet seg jo 1950 og de kjøpte etterhvert huset. Tante Else laget middag tre ganger daglig og Bestemor spiste sin middag kl. 12, for det var hun vant med. Elisabeth og (lille-)Thorvald spiste da de kom fra skolen og onkel Hans og tante Else spiste da onkel kom fra jobb kl. 5. Sånn var livet i huset. Samt mye mere som må bli Elisabeth og Thorvalds minner, og våre minner som ligger under.

Else ville gjerne gått på Industriskolen i Oslo for å bli håndarbeidslærer, men mor Jenny var lei å bo alene etter at hun ble enke, så det ble ikke noe av det. Else sto i butikken på Meieriet på Mysen, og hun gikk på Indre Østfold kvinnelige husflidskole i 2 år, både søm og vev. Videre tok hun mange kurs gjennom Friundervisningen: Porselensmaling, engelskkurs, ulike kurs i brodering, keramikkurs, billedvev, tegerkurs, neversøm, bunadskurs (både kvinne- og mannsbunad), bunadsømveilederkurs i regi av Østfold Husflidlag.

ET ARTIG UTSAGN (av mange)

fra tante Else er om noen mennesker - hun kaller dem «JULEFROMME SJELE». Det er folk som bare kommer på besøk med blomster før Jul – aldri eller svært sjelden ellers. Det er nok hyggelig, men det hadde vært enda mere hyggelig med besøk ellers i året også! Det er jo hva alle synes som sitter mye alene, men det er bare tante Else som har sitt uttrykk for det. Når alderen skrider på, og de fleste av de vi kjenner har gått bort, føles det ensomt. Da blir de fleste alene. Tante Else lovpriser TV`n. Mye selskap i den. Og avisene, både Smaalenene og Aftenposten! «jeg kan jo ikke greie meg med bare lokalavisen», sitat. Ukebladet Hjemmet ligger alltid på bordet. Og det er brettet rundt og lest. Ikke bare for syns skyld, må vite!

ET MINNE som dukker opp for meg er at tante Else holdt en sterk tale i minnestunden etter Bestemor Melby (som vi alltid kalte henne, det var navnet i familien, likedan Bestefar Melby) Tante Else sto rolig og sterk og snakket om moren sin. Hun sa det jeg husker best: «MOR HAR HATT RIKELIG MED SORGER OG GLEDER I LIVET». Det gjorde sånn inntrykk på meg (1971). Sånn var livet til Bestemor Melby og jeg vil nok si det samme om tante Elses liv. Det ble sorger og gleder, men hennes liv er ikke slutt og jeg håper det blir bare gleder i den tiden hun har igjen. Hun er altså 95 år og ei nydelig dame med spesielt flott hår og alltid pent og delikat kledd. Men tante Else var aldri redd for å bli svart på hendene. Det var arbeidsklær og bustete hår etter å ha stått på hodet i hagen dagen lang. Hun likte å jobbe med grønnsaker og bærbuskene. Det ble mye av det til mange av oss andre også. Det siste hun fortalte var at hun hadde gått ut i hagen klokka 6 en morgen,

ligget på knærne og luket bringebærkrattet. Hun gikk inn igjen klokka halv 8, «jeg ville ikke at noen skulle se meg!». Slå den. Hun vil ikke ha alarm og hun «liker ikke» hjemmesykepleien. (Men jeg har hørt henne som blid og fornøyd når jentene kommer). Hun spiser sin middag kvart på 12 hver dag. Som før!

MIN FAMILIES MANGE MINNER OM TANTE ELSE (hentet fram igjen)

Kjære tante Else på bursdagen 5. april – 95 årsdagen 2019.

Jeg sier kjære tante – for du har alltid vært den kjæreste av alle tanter her i Eidsberg. Minnene er mange etter et langt liv, for meg og mine og Ludvigs barn. Du hadde alltid åpent hus på 17. mai. Vi kom, stort sett helt utslitt etter å ha startet tidlig. Hos deg og onkel Hans var det alltid bløtkake og kaffe. En Bløtkake sånn som onkel Hans ville ha den; ikke dynket og særlig bløt. Den smakte himmelsk. Onkel Hans var alltid blid, og det var jo du også.

Onkel Hans hadde jo et særlig godt humør.

Det første ungene gjorde var å stupe bort i klokka for å kapre donald blader. Det var en hovedsak, samme når på året.

Etter at vi flyttet i det nye huset, så husker jeg at du sto ved kjøkkenbenken og så utover og sa; Her kan du lage de vidunderligste retter!!! Det tenker jeg ofte på!

Hver fredag dro du på kirkegården med blomster, og hadde med en fantastisk blomsterbukett til oss også. Jeg hadde nok litt press på meg til å ha et strøkent hus da. Det er jo ekstra hyggelig med blomster når huset er rengjort.

Jeg ble husflidmenneske. Du lærte meg opp. Du verden så artig det var da du sto i Husfliden. Jo Kristian kalte meg for «Husflidindianer» på den tiden. Vi kjøpte Solbergstoffer og sydde brikker og duker. Jeg sydde skjørt med likt skaut!

Og alle ungene fikk bøker til bursdagen. Skulle tro vi alle var dine barn – og det var vel det vi var!

Takk for alt du har gitt meg av ideer, salat og tomater og mye mere. Bøtter med tyttebær. Jeg syltet tyttebær med epler og kanel også, det var det ingen andre enn jeg som likte. Oppskrift etter bestemor Melby. Du vevde og jeg fikk gul løper og andre ting. Jakka som jeg har på i dag har du vevd. Det er 20 kg siden, så jeg måtte strikke et nytt stykke å felle inn bak! Du har tatt ut og inn på bunader. Ja jeg vet ikke hva du ikke har gjort. Du laget 4 adventkalendere, en til hver. Med en julepynt i hvert rom med tall på, 24 i tallet. På juleaften var hele juletreet fullt. Kristine hadde sitt opp i år også. Hun har måttet klippe noen flere figurer etter hvert. Alle de andre sier de har sitt i skuffen siden de har malt eller flyttet i nye hus. Jeg er imponert!

Juleselskap var det hos dere. Med hjemmebrygget øl. Da du spurte Jørn Olav om han likte det, svarte han at det smakte bæsje. Han var nok bare 3 år, og du holdt på å le deg fordervet! Du hadde et språk som unger forstår. Mye festlige OleBrumm uttrykk! Jeg har hørt mange minner av deg som jeg har skrevet ned i Ruds historie. Verdifulle minner for alle mine barn og barnebarn. Nå står det på trykk til evig tid!!

Den første bilen som Ludvig fikk, var en blå boble som dere byttet ut. Tror han fikk kjøpt den litt rimelig. Den gikk i mange år. En trofast bil. Det kan jeg skryte av veldig ofte, for jeg er koplet til en fasjonabel bilklubb med folkevogn bobler av en 4-menning av meg i Florida. Så jeg skryter av vår første blå boble.

Det er masse jeg har å takke deg for. Jeg kommer nok på mere når jeg har kommet hjem

igjen! For det er uten ende!

Takk tante Else! Jeg kan bare si TAKK FOR AT DU HAR VÆRT OG ER VERDENS
BESTE TANTE!

Med hilsen fra Birgitte og Kristine, Jo Kristian og Jørn Olav og Solveig

LITT HISTORIE

Av historie som er blitt fortalt TIL Else og Maren (min svigermor på Rud) er jo gården Melbys historie. Elses oldefar Christen Evensen og oldemor Anne Kirstine Olsdr., født Tanche fra Fossum, kjøpte Melby 1841. (Se side 213 i Grimstad-Grini-Berger-slekten). Nesten samtidig kjøpte brødrene Johannes Evensen og Peder Evensen henholdsvis Rud østre og Haga vestre. Altså ble det tre brødre i Eidsberg samtidig. Den fjerde bror overtok hjemgården Grimstad i Rakkestad. Det er spesielt å lese at Anne Kirstine døde bare 36 år gammel den 6. mai 1854 og ble begravet 16. mai. Kirkeboken forteller at hun døde i barselseng, men det sees ikke født noen barn. Utrolig trist. Begge husfruene på Melby døde altfor tidlig. Det er slikt som huskes (og som tante Else snakket om idag 10.7.19). I folketelling 1865 bor Christen som enkemann sammen med tre sønner. Det ble Ole Edvard som førte slekten videre til dagens familie Stadshaug. (Christen-Ole-Ingrid-Liv-Ole). På gården lå ei kjone. Det er et lite tømret hus som likner stabbur. Det ble gitt til Folkenborg Museum av Bestemor Melby før hun ga over gården. Sammen med det store langbordet som nå står i Narvestadbygningen. Kjone ble brukt til å tørke lin. Den ligger like ved veien. Samtidig ble gitt en gammel gulvklokke. En opprinnelig kalt Østfoldklokka. Ihvertfall fra 1700 tallet som kjona er.

Det ble som nevnt Ingrid (1915-) som tok over gården. Hun giftet seg 1941 med Sverre Aamodt (1913-1976). Maren (1917- 2016) giftet seg med Johan Rud (1913-1986) til Rud gård og Signe (1921-) giftet seg med Kristen Homstvedt til Homstvedt gård.

Under dette avsnittet HISTORIE velger jeg også å ta med historien nedenfor som er fortalt at tante Else (ellers hadde det aldri blitt snakket om): nemlig Ludvig Ruds bestefar på Rud og utdrag av historien om Ludvigs mor Maren, som jo er Elses søster. Siden tante Else var veldig nær knyttet til sin søster og snakket mye om henne vil jeg ta det med, hentet fra det jeg skrev i Ludvig Ruds historie 2015, etter hans død. Jeg har tatt det med også for å understreke hvordan kvaliteten på jentenes håndlag og oppdragelse fra moren Jenny var.

««Gamle Ludvig (som var født på Rud 31. august 1879) giftet seg i 1907 med Sidsel Marie Skukkestad (født 1885 og døde 1947) fra Skukkestad. Det hadde seg slik at Marie, som hun ble mest kalt, hadde vært forlovet først med Thorvald Melby, altså oldemor Maren`s far. Hun hadde arvet og hadde med seg 30 tusen kroner. Det var mye penger i den tiden og det var ganske vanlig at folk giftet seg innenfor sin ”stand”, som det het. Det var viktig å beholde rikdommen i familien. Men så hadde det seg også slik at Thorvald syntes at hun ikke var snill, og dermed hevet han forlovelsen med henne. Thorvald Melby og gamle Ludvig Rud hadde vært, og var bestekamerater. Det ble til at gamle Ludvig ”fant, eller overtok” Marie og de giftet seg jo og ble boende på Rud gård, som de overtok. Marie døde 1947 og Ludvig 1969. Litt rart var det i hvert fall at Marie kunne også vært Maren`s mor. Men det ble det Jenny fra Svenneby som ble.»» (også fortalt av tante Else!)

««Maren var født på Melby 16. juli 1917. Hun var nummer to i søskenflokket på fire jenter. Moren Jenny ville at hun skulle hete Maren Kristine etter sin farmor, men det ville ikke far Thorvald, så hun fikk bare et navn. Hun var holdt for å være veldig pen. Ja, «hun var så

vakker at folk snudde seg på gata». Og det er hun for så vidt enda i en alder av 98 år i skrivende stund (2016). Hun var flink til alt; vakre håndarbeider og alt bakverk var nydelig laget. Maren bakte alltid brød og boller til lørdag. Det var alltid noe "til kaffen". Nesten hver dag bakte hun potetlomper av resten av middagspotetene. Men Ludvig fikk aldri spise seg helt mett på boller. Det ble kanskje aldri stopp? Gutter i voksenalderen er vel kanskje umettelige. Vi har ikke tall på alle nydelige sengetepper Maren har heklet. Bunader ble brodert til Birgitte, Kristine og Malin, og sikkert til Else Marie og Anne Sofie og hennes døtre. Maren sto alltid opp tidlig og var tilstede når sveiseren startet i fjøset kl. 5 om morgenen. Det kunne jo være noe med kuene så dyrlegen måtte tilkalles. På den tiden satt hun med et håndarbeide. Johan, Ludvigs far, var aldri oppe så tidlig. Ludvig hadde et godt forhold til moren sin selv om hun var en litt kjølig personlighet. Alle jentene på Melby var usedvanlig dyktige jenter som hadde gått på Fylkesskole Dannevig i Drammen og Golden husmorskolene i Oslo. Maren var også skoleflink teoretisk, men det hjalp ikke. Hun skrev nok de fleste stiler for Ludvig. Jeg tar med i dokumentene en kopi av hennes skrift og slektstavle for Rud, bare for å se skriften (alt er jo registrert i slektsprogrammet Legacy). Maren og Johan hadde fjøsstellet annenhver helg da sveiseren hadde fri. Maren var like pen og delikat da hun kom ut av fjøset som da hun gikk inn. Sånn var hun.»».

ETTERORD

TANTE ELSE FORTALTE

Det var Elisabeth som spurte meg om jeg kunne skrive historien til vår tante Else, en dag i juni. Jeg prøvde å unngå å skrive tante i historien, men det var ikke lett. For oss i familien er og blir hun «tante Else». Hun er altså Ludvigs (Rud) tante, men hun har også vært tante for meg etter 1965, og også for våre fire barn. Som jeg skrev i våre minner til hennes 95-årsdag, var og er hun verdens beste tante. Og det er en glede å kunne skrive noe av alt hun har fortalt gjennom flere år. Jeg har i tillegg tatt med data fra hennes opphav hentet fra «Grimstad-Grini-Berger-slekten» som er kilde. Bekreftelse med navn og fødselsår på de gamle på Heen er gitt av Øistein Heen, på Heen gård. Men jeg presiserer at tante Else husket selv alle navn 10.7.2019! Noen spørsmål har jeg stillet til Elisabeth og data for besteforeldrene på Svenneby er gitt av Inger Reinjfjord, tante Elses kusine.

Noen steder i teksten presiserer jeg ytterligere, det er nesten for utrolig at hun husker så mye fra barndommen. Nå har vi juli 2019. Selvfølgelig har hun fortalt over mange år, men hun har fortalt på nytt til meg nå! Samt en del i tillegg som jeg ikke har hørt fra før. Jeg velger meg et sitat som passer godt på tante Else, for det kom fram mere og mere – hun husket mer og mer. Det kan jeg også slutte meg til!!

Ansvar for skrivingen

Solveig Helene Korseberg juni/juli 2019

*«Jeg ser det som har hendt meg
det som skjer med bokruller
når de kleber seg sammen
etter å ha ligget lenge;
Det gjelder å vikle opp hukommelsen
og iblant riste ut alt
som har lagret seg der.»*

Seneca d.y.

Tante Else

Minner og fortellinger fra mor Elses barndom slik hun fortalte John Thorvald og meg, Elisabeth Synnøve.

Mor har alltid fortalt oss at hun var» den fjerde skuffelsen has far». Han hadde vel ønsket seg en gutt, for det var jo gutter som hadde odelen på gården. Da de skulle velge navn til mor, stod det mellom Olga og Else. Far ville at hun skulle hete Olga, oppkalt etter hans far Ole, mens mor og jentene ville ha Else, oppkalt etter mormor Elise. De syntes Olga var fryktelig den gangen. To lapper med navnene skrevet på ble lagt i en hatt, og trekningen foretatt. Mor har alltid sagt at de pusta letta ut, da navnet Else ble trukket. Far måtte gi seg for flertallet i familien. Det var kanskje uvanlig med familiedemokrati i 1924, men det viser jo at far Thorvald Melby var en klok mann og at han oppdro sine døtre til å forstå at barna skulle få ha sin mening og at det var riktig og viktig å bøye seg for flertallet. Mor fortalte oss at hun alltid har vært glad for at hun fikk navnet Else og ikke Olga.

Thorvald og jeg ble også opplært til demokrati i familien. Vi hadde ofte avstemninger om hva vi skulle gjøre på søndager. Avstemningene handlet om friluftsliv både sommer og vinter. På Melby var det to tjenestejenter til vanlig, ei utejente og ei innejente. En gang var det tjenestejentene som skulle passe på Else mens de andre var borte. De hadde nok fått instruksjoner om å passe godt på mor, for det var en stor brønn bak låven, og den var vel både spennende og farlig for Else som var rundt 4-5 år. Men det gikk som det var fryktet, hun datt i brønnen! Heldigvis var det ei av tjenestejentene som fikk se henne og fikk fiska henne opp! Dette kunne gått riktig galt! Da var det ikke annet å gjøre enn å skifte på Else til tørre klær. Hun hadde et sett hverdagsklær, (hverdagskjole med forkle) og et sett søndagsklær, (søndagskjole). De våte klærne ble hengt på snora til tørk, og mor Jenny ble veldig forskrekka da hun så at Elses klær hang til tørk. Men gleden over at Else var like frisk og rask var så stor at tjenestejentene ikke fikk skjenn. Else har ikke vært glad i å bade, og fikk knapt lære å svømme selv om de badet i brønnen da hun ble større. Det er mulig at denne hendelsen satte dype spor i Else.

Da fjøset på Melby skulle rives, var det mange lopper overalt. Da ble Else sendt til Svenneby på ferie slik at hun ikke fikk loppebitt som jo var veldig ubehagelig. Det var før hun begynte på skolen. Hun gikk av sted over «dærn» med et lite knytte der hun hadde klærne sine. På Svenneby bodde bestemor, og bestefar, to voksne tanter og tre voksne onkler. De likte godt å erte Else, og hun var veldig lei det. Hun følte også at ingen tok igjen med onklene når de erta henne. Det var sikkert morsomt å erte Else, for hun var bråsin og rask til å svare for seg. Denne gangen opplevde Else det rett og slett uutholdelig, og samme dag som hun kom, tok hun knyttet sitt og gikk hjem igjen. Bestemor Elise stod og så at hun kom seg vel hjem.. sint og fornærma som hun var. Da Else kom hjem, sa hun til mor Jenny: «Jeg vil heller ha lopper, enn å være på Svenneby, jeg!» Da fikk hun lov til å bli hjemme.

Når familien Melby skulle fotograferes, reiste de med tog til «byn», Oslo. Bildet som er tatt av de store jentene og Else og mor og far, var tatt da mor var ca. 12 år. Den gangen dro Ingrid, Maren og Signe til Rakkestad for å ta permanent. Det kostet 10kr for hel permanent og 5 kr for halv. Søstrene valgte halv permanent, fine bølger foran og kort nakke. Det ble kalt «shingel» og var moderne da. Else tok ikke permanent, men hadde «kutting», rett pannelugg og kuttet likt rundt hele hodet. Men hun ble krøllet med krølltanga. Krølltanga ble lagt på magasinet på komfyren, og det ble brukt gryteklut til å dekke øret så hun ikke skulle brenne seg. (Krølltanga har også Elisabeth blitt pyntet med i sin barndom. Det forekom ofte at det sved litt på øret..)

De hadde sydamer som kom og sydde klærne som mor Jenny og jentene trengte. Stoffer kjøpte de på Rakkestad eller på Mysen. Det var kjoler, skjørt og bluser både til hverdag og fest og også til

friluftsliv. Jentene arvet klærne av hverandre som vanlig var på den tida. De kunne være både slitt og falmet og bøtt på når den yngste fikk klesplagget. Else likte godt å gå på ski, men skjørt på ski var upraktisk. Derfor fant hun seg noen gamle bukser som tjenestegutter hadde hatt og tok dem på under skjørtet når hun gikk på ski.

Else har satt navn på mange ting og også på klær som vel har gitt henne assosiasjoner og kommet fra en livlig fantasi. Hun fortalte oss at hun hadde noen strikka strømper som hun kalte

«kjøttstrømpene». Disse strømpene likte hun ikke..som en vel kan forstå.

De fire jentene på Melby lekte noen ganger kaffeslabberas og drakk kaffe og spiste kaker sammen.

Da ville Else be bordvers for maten, for det var jo vanlig når de skulle spise, mente hun. Men det var ikke nødvendig når de lekte, sa storesøster Ingrid.

Else gikk på søndagsskolen. Den ble holdt rundt omkring i hjemmene. Mor likte ikke så godt å gå på søndagsskolen, for søndagsskolelærerne gråt så fælt og fortalte om at de var så syndige når de talte til barna. Det forstyrret for mor, og hun var opptatt av «dammene» av tårer som samlet seg på golvet foran dem. Mor slapp å gå hvis det var mye snø og kulde. Det pleide å stå oppslått på en telefonstolpe når og hvor det var søndagsskole. Else sa ofte ikke fra om dette hjemme så hun kunne slippe å gå. Etter selve søndagsskoletimen var over, fikk de voksne kaffe og ungene melk og kaker. Så lekte de ute rundt omkring, og det kunne gå livlig for seg.